

Förebygga, förhindra och försvåra – den svenska strategin mot terrorism

Till justitieutskottet

Justitieutskottet beslutade vid sitt sammanträde den 20 oktober att erbjuda bl.a. försvarsutskottet möjligheten att yttra sig över regeringens skrivelse 2014/15:146 Förebygga, förhindra och försvåra – den svenska strategin mot terrorism och de motioner som väckts med anledning av skrivelsen samt de motioner av relevans för ärendet som har kommit in under den allmänna motionstiden 2015 i de delar de berör utskottets beredningsområde.

Försvarsutskottet begränsar sitt yttrande till att gälla ämnena för nio motionsyrkanden som rör utskottets beredningsområde, dvs. signalspaning, myndighetssamverkan och militära insatser.

Utskottet välkomnar att regeringen har tagit fram en svensk strategi mot terrorism och avstyrker de aktuella motionsyrkandena med hänvisning till pågående arbeten. I övrigt har utskottet inget att anföra med anledning av regeringens skrivelse.

Utskottets överväganden

Skrivelsen

I sin skrivelse 2014/15:146 Förebygga, förhindra och försvåra – den svenska strategin mot terrorism anger regeringen att terrorism hotar internationell fred och säkerhet, nationell säkerhet och våra grundläggande fri- och rättigheter. Varje år begås åtskilliga terroristattentat i världen. De senaste åren har problematiken med utländska terroriststridande accelererat kraftigt och det finns i nuläget inga tecken på att den utvecklingen kommer att avta.

Regeringen har tagit fram en ny nationell strategi mot terrorism som ska vara utgångspunkten för Sveriges långsiktiga arbete på detta område, både nationellt och internationellt. Syftet är att skapa en tydlig struktur för det arbete som krävs för att motverka terroristbrottslighet. I strategin betonas vikten av samverkan och en tydlig uppföljning av det arbete som görs.

Målet för all terrorismbekämpning är att undvika att terroristattentat genomförs. Arbetet delas in i tre områden – förebygga, förhindra och försvåra. Ett särskilt fokus ligger på området förebygga. Åtgärderna på detta område syftar till att motverka radikaliserings och rekrytering till extremist- och terroristgrupper och att påverka individers avsikt att begå eller stödja terroristbrottslighet. På så sätt kan man minska basen för rekrytering till terrorism. Området förhindra handlar om att motverka och minska förmågan och möjligheterna att begå terroristattentat medan området försvåra handlar om att skapa och upprätthålla skydd för individer och minska samhällets sårbarhet för terroristattentat. Om ett terroristattentat ändå genomförs måste samhället också kunna hantera konsekvenserna av det.

En viktig utgångspunkt för regeringen är att grundläggande fri- och rättigheter och rättsstatens principer ska säkerställas vid alla insatser för att bekämpa terrorism.

Motionerna

Signalspaning

I motion 2015/16:249 föreslår Beatrice Ask m.fl. (M) att Säkerhetspolisen ska få tillgång till information från signalspaning under förundersökningar för att kunna säkra bevisning mot personer som gör sig skyldiga till terrorismrelaterad brottslighet (yrkande 2).

Kent Ekeröth och Adam Marttinen (båda SD) vill i motion 2015/16:254 tillkännage för regeringen att signalspaning vid förundersökningar ska tillåtas (yrkande 7).

Andreas Carlson m.fl. (KD) anför i motionerna 2015/16:255 (yrkande 5) och 2015/16:2715 (yrkande 6) att den signalspaning som sker via Försvarets radioanstalt (FRA) är ett viktigt redskap i Säkerhetspolisens underrättelsearbete i arbetet mot terrorism men att det borde möjliggöras att bedriva sådan

spaning samtidigt som en förundersökning pågår, något som inte är tillåtet i dag.

Myndighetssamverkan

I motion 2015/16:254 uttrycker Kent Ekeröth och Adam Marttinen (båda SD) att det bör vara regeringens uttryckliga ambition att FRA, Säkerhetspolisen och den militära underrättelse- och säkerhetstjänsten (MUST) har direktåtkomst till varandras databaser och personregister eller att en gemensam databas skapas (yrkande 8).

Björn Söder m.fl. (SD) föreslår i motion 2015/16:3125 att Försvarsmakten och ordningsmakten ska ges i uppdrag att genomföra det som krävs i form av samövning och samordning för att Försvarsmakten ska kunna leverera ett snabbt och effektivt stöd till ordningsmakten vid ett storskaligt terrorangrepp (yrkande 12).

Andreas Carlson m.fl. (KD) anför i motion 2015/16:2715 vikten av samarbete mellan förvaret och polisen i extrema situationer (yrkande 11).

Militära insatser

Andreas Carlson m.fl. (KD) framför i motionerna 2015/16:255 (yrkande 8) och 2015/16:2715 (yrkande 9) att det är viktigt att Sverige har anslutit sig till den internationella koalitionen mot IS och att Sverige nu deltar i en militär utbildningsinsats i norra Irak. Motionärerna menar dock att Sverige måste vara berett att kunna öka sitt stöd till koalitionen vid förfrågan, t.ex. med svenska Jas-plan.

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar att regeringen har tagit fram en svensk strategi mot terrorism. Frågan är av central betydelse för utskottet som har beredningsansvaret för frågor som rör försvaret och samhällets krisberedskap.

I fråga om signalspaning vill utskottet återigen understryka, som i betänkande 2014/15:FöU5, att sådan spaning är ett viktigt verktyg inom försvarsunderrättelseverksamheten, men vill här också betona att signalspaning är ett viktigt instrument för att förebygga, förhindra och försvåra terrorism. Även i detta avseende är det viktigt att värna den personliga integriteten och en väl fungerande granskningsverksamhet.

Utskottet instämmer med regeringen när den i skrivelsen uttrycker att varje åtgärd ska stå i proportion till syftet med åtgärden, både när det handlar om ny generell reglering och tillämpningen av regleringen vid en specifik insats och att bekämpningen av terroristbrottslighet därför ibland kan innebära svåra avvägningar mellan olika intressen och målsättningar. Regeringens uttryckta intention är att de brottsbekämpande myndigheterna ska ges förutsättningar att, med hänsyn till skydd av den personliga integriteten och rättssäkerheten, upprätthålla sin förmåga att inhämta information. Detta är i linje med

utskottets syn. Med hänvisning till detta och till att regeringen uttrycker att strategin kommer att kompletteras med uppdrag och andra styrande åtgärder till myndigheter, samt att man kommer att göra regelbundna uppföljningar för att arbetet ska kunna justeras, anser utskottet att intentionen med motionerna 2015/16:249 (M) yrkande 2, 2015/16:254 (SD) yrkande 7, 2015/16:255 (KD) yrkande 5 och 2015/16:2715 (KD) yrkande 6 får anses tillgodosett. Motionerna avstyrks.

I fråga om myndighetssamverkan gav utskottet i betänkande 2014/15:FöU11 stöd till regeringens bedömning i propositionen Försvarspolitisk inriktning – Sveriges försvar 2016–2020 (prop. 2014/15:109) att Försvarsmakten ska bistå det övriga samhället och andra myndigheter vid behov. Detta stöd ska ges inom ramen för Försvarsmaktens befintliga förmåga och resurser och ska inte vara dimensionerande för Försvarsmakten avseende stöd vid allvarliga olyckor och fredstida krissituationer. Utskottet vidhåller detta.

Ett författningsmässigt stöd vad gäller samövningar för Försvarsmaktens stöd till civil verksamhet finns i 15 § förordningen (2002:375) om Försvarsmaktens stöd till civil verksamhet. Utskottet instämmer i regeringens intention i skrivelsen att Säkerhetspolisen, Polismyndigheten och Försvarsmakten ska genomföra övningar, utbildning och samövningar för att Försvarsmakten ska kunna stödja polisen vid ett terroristattentat och att berörda myndigheter bör utveckla en myndighetsgemensam beredskapsplanläggning för hanteringen av terroristattentat och genomföra nationella samverkansövningar. Med det anförda anser utskottet inte att det behövs något uttalande från riksdagen. Motionerna 2015/16:3125 (SD) yrkande 12 och 2015/16:2715 (KD) yrkande 11 avstyrks.

Utskottet vill överlag understryka vikten av myndighetssamverkan för att kunna lösa de uppgifter som olika myndigheter står inför, oavsett om det gäller samhällets krisberedskap, Försvarsmaktens behov eller specifikt vid terrorism. Utskottet instämmer i regeringens intention i skrivelsen att verka för att uppgiftsutbytet inom samarbetsorganet Nationellt centrum för terrorhotbedömning (NCT), där FRA, Säkerhetspolisen och MUST ingår, ska effektiviseras och att de brottsbekämpande myndigheterna ska ha möjlighet att utbyta information i den omfattning som behövs för en effektiv terrorismbekämpning. Intentionen i motion 2015/16:254 (SD) yrkande 8 kan därmed anses tillgodosett genom vad som anføres i skrivelsen, varför motionen avstyrks.

När det gäller militärt stöd för att bekämpa Isil gav det sammansatta utrikes- och försvarsutskottet i betänkandet om svenskt deltagande i den militära utbildningsinsatsen i norra Irak (bet. 2014/15:UFöU4) uttryck för att det då inte var lämpligt att ta ställning till frågan om en eventuell förlängning av den svenska insatsen bortom 2015. Det sammansatta utskottet konstaterade att ett sådant ställningstagande måste avvakta bl.a. en analys av de erfarenheter som gjorts under insatsen.

Regeringen har aviserat en proposition i november om Sveriges bidrag till koalitionen militära utbildningsinsats i Irak under 2016. Försvarsutskottet anser att frågan inte bör föregripas genom att riksdagen uttalar sig i frågan. Motionerna 2015/16:255 (KD) yrkande 8 och 2015/16:2715 (KD) yrkande 9 avstyrks.

I övrigt har utskottet inget att anföra med anledning av regeringens skrivelse.

Stockholm den 22 oktober 2015

På försvarsutskottets vägnar

Allan Widman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Allan Widman (FP), Åsa Lindestam (S), Peter Jeppsson (S), Lena Asplund (M), Alexandra Völker (S), Mikael Jansson (SD), Jan R Andersson (M), Kent Härstedt (S), Daniel Bäckström (C), Jakob Dalunde (MP), Lotta Olsson (M), Paula Holmqvist (S), Roger Richtoff (SD), Stig Henriksson (V), Mikael Oscarsson (KD), Mattias Ottosson (S) och Dag Klackenborg (M).

Avvikande meningar

1. Skrivelsen (SD)

Mikael Jansson (SD) och Roger Richtoff (SD) anför:

Angående signalspaning anser vi att det är tydligt att regeringen inser att det är viktigt att information om terroristmisstänkta inte blir inlåst i en myndighet utan att sådan information kan delas. Däremot är regeringen otydlig, anser vi, om hur informationen ska delas i praktiken. Säkerhetsläget i vår omvärld, men även hemma i Sverige har försämrats. Det faktum att vi har minst 300 IS-terrorister i Sverige, och enligt Säkerhetspolisens bedömning minst 1 500 krigsförbrytare, gör att villkoren för signalspaning i tråd bör ses över. Det bör utredas om signalspaning i tråd även kan tillåtas när det gäller svenska förhållanden. Många terrorister har ju svenskt medborgarskap.

Med det anförda anser vi att utskottet bör tillstyrka motionerna 2015/16:254 (SD) yrkande 7, 2015/16:249 (M) yrkande 2, 2015/16:255 (KD) yrkande 5 och 2015/16:2715 (KD) yrkande 6.

2. Skrivelsen (KD)

Mikael Oscarsson (KD) anför:

I dag är signalspaning via FRA ett viktigt redskap i Säkerhetspolisens underrättelsearbete gällande arbetet mot terrorism. Det handlar om avlyssning av data- och teletrafik för att få information. Men denna signalspaning får inte ske samtidigt som en förundersökning pågår. Med ny lagstiftning på plats som skärper kriminaliseringen, kommer Säkerhetspolisen upprätta förundersökningar mot misstänkta individer i utlandet. Jag anser att det är olyckligt om skärpt lagstiftning skulle leda till att Säpo inte längre kan bedriva underrättelseverksamhet. Det är också viktigt att bevis kan säkras så att personer kan lagföras för de brott som begåtts och att vi får fällande domar. Jag anser att riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i motionerna 2015/16:255 (KD) yrkande 5 och 2015/16:2715 (KD) yrkande 6 om signalspaning mot terrorresande och tillkännage detta för regeringen.

Efter terrorattentaten i Oslo och på Utøya har ändringar gjorts i den norska polislagen som rör polisens rätt till bistånd från försvaret och om närpolis. Ändringar har även gjorts i brand- och explosionsskyddslagen, tullagen och strafflagen beträffande material som kan användas för sprängämnen samt förberedelse till terrorbrott. Jag hoppas förstås att Sverige ska förskonas från så makabra terrordåd som de i Norge, men vi bör dra lärdomar av den norska erfarenheten. Det är av stor vikt att vi har rätt beredskap för att kunna hantera och undanröja eventuella framtida attacker mot vårt samhälle. En viktig aspekt i detta är att se till att polis och militär har ett gott samarbete i extrema situationer. Jag anser att riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i

motion 2015/16:2715 (KD) yrkande 11 om vikten av samarbete mellan försvaret och polisen i extrema situationer och tillkännage detta för regeringen.

Kampen mot den islamistiska terrorn är gränslös och måste föras tillsammans med andra länder i vår omvärld. Regeringen belyser i strategin samarbete inom FN, Europarådet och EU. Det är viktigt att Sverige har anslutit sig till den internationella koalitionen mot IS och att vi nu deltar i en militär utbildningsinsats i norra Irak. Vi måste dock vara beredda att kunna öka vårt deltagande, för att bekämpa en av orsakerna till att människor i dag tvingas fly. Vid förfrågan ska vi vara beredda att kunna bistå den internationella koalitionen, exempelvis med svenska Jas-plan, i kampen mot IS. Jag anser att riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i motionerna 2015/16:255 (KD) yrkande 8 och 2015/16:2715 (KD) yrkande 9 om att bistå den internationella alliansen i kampen mot IS, och tillkännage detta för regeringen.

Särskilda yttranden

1. Skrivelsen (M)

Lena Asplund (M), Jan R Andersson (M), Lotta Olsson (M) och Dag Klackenborg (M) anför:

Arbetet med att motverka terrorism är en viktig fråga som ytterst handlar om att värna vårt demokratiska samhälle och de värderingar som det vilar på. Därför behövs det en effektiv strategi som tar ett helhetsgrepp på problemet med terrorism. Vi moderater vill peka på betydelsen av konkreta åtgärder, såväl förebyggande som repressiva sådana. Vi vill särskilt understryka att brottsbekämpande myndigheters förmåga och kapacitet att förhindra terrorbrott behöver utvecklas, vilket i sin tur leder till ett behov av skarpa lagstiftningsförslag.

Vi förutsätter att regeringen i enlighet med vad som sägs i utskottets ställningstagande kommer att komplettera strategin mot terrorism genom att analysera för- och nackdelar med att ge t.ex. Säkerhetspolisen nya verktyg att upptäcka och utreda terroristbrott.

2. Skrivelsen (V)

Stig Henriksson (V) anför:

Jag anser att Sverige är ett för litet land för att inte samordna och koordinera sina resurser. Vänsterpartiet vill ge Försvarmakten ett tydligt uppdrag att bistå samhället vid nationella kriser och katastrofer. I dag ska försvarets stöd till samhället och andra myndigheter vid behov ske ”inom ramen för Försvarmaktens befintliga förmåga och resurser” och ”stödet till samhället vid allvarliga olyckor och fredstida krissituationer ska inte vara dimensionerande för Försvarmakten”. Branden i Västmanland hade kunnat släckas tidigare om det hade varit Försvarmaktens uppgift att hålla viss beredskap för att stödja samhället med brandbekämpning. Så var inte fallet, och enligt den försvarspolitiska inriktning som riksdagen beslutade om under 2015 (prop. 2014/15:109, bet. 2014/15:FöU11, skr. 2014/15:251) ändras inte uppdraget. Det finns skäl att uppdra åt Försvarmakten att planera och dimensionera för att också kunna bistå det civila samhället vid nationella kriser och katastrofer.

Jag anser vidare att det i huvudsak finns två skäl till att undvika att blanda samman polisiära uppgifter med militära, dels principiella skäl, dels praktiska skäl. För Sveriges del blev händelserna i Ådalen 1931 avgörande för vilken väg Sverige kom att ta för att förhindra historien att upprepa sig. Detta är viktigt att hålla fast vid. En poliskår som tenderar att gå mot en militarisering riskerar att öka på polariseringen med risk för en ökad våldsspiral och minskad förankring hos medborgarna. Rent praktiskt finns det en hel del frågor kvar att lösa. Man kan ifrågasätta hur realistiskt det är att en soldat genom två veckors

utbildning ska kunna tillgodogöra sig en polis befogenhet. En polis befogenhet, som bl.a. innebär laglig rätt att avlägsna eller omhänderta personer, och i vissa fall även använda våld. Med andra ord kan en polis göra ingripanden baserade på polislagen, rättegångsbalken och annan lagstiftning som för den enskilde innebär en begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna som de anges i regeringsformen. Det anförda innebär att det finns skäl att utreda frågan.